

مروری بر مقالات شناسایی عوامل موثر بر اخلاق حسابداری و حسابرسی

نازنین ادیبی^۱

فاطمه سادات رسول زاده^۲

چکیده

هدف از اجرای این مقاله شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر اخلاق حسابداری و حسابرسی میباشد. در ابتدا سنجه های اندازه گیری اخلاق حسابداری و حسابرسی و عوامل موثر بر آنها شناسایی میگردد. یکی از عمده ترین دغدغه های مدیران کارآمد در سطوح مختلف چگونگی ایجاد بسترهای مناسب برای عوامل انسانی شاغل در تمام حرفه ها میباشد تا آنها با حس مسئولیت و تعهد کامل به مسائل جامعه و حرفه خود بپردازند. همچنین به ویژگی های افراد دارای اخلاق حرفه ای مانند مانند احساس مسئولیت، رقابت طلبی، صادق بودن، احترام و تکریم، رعایت ارزش ها و هنجارها، همدردی با دیگران اشاره میشود.

انقلاب فناوری پایان هزاره دوم میلادی، نظام اقتصادی جهان را به گونه ای بنیادین دگرگون ساخت. فناوری ارتباطات شکل جدیدی از روابط تجاری در جهان امروز پدید آورد؛ سرمایه نقش مهم تری یافت و فاصله بین مالکیت و مدیریت شرکت ها بیشتر شد. در این میان حسابداری و حسابرسی به عنوان ابزار تبیین روابط اقتصادی بنگاه ها و دانش تحلیلی و توصیفی که رویداد و های مالی را سنجش تحلیل و گزارش میکند، نقش مهم تری یافت. امروز، گزارش های حسابرسی و حسابداری صرفاً نشانگر رویداد های مالی نیست بلکه شاخص اهمیت گزارش های مالی از سنجش کارایی مدیران و ارائه عملکرد بنگاه به سرمایه گذاران فراتر رفته و اعتبار دهندگان، دولت ها، بانک ها و ذی نفعان دیگر به جمع استفاده کنندگان از اطلاعات مالی و گزارش های آن پیوسته اند.

^۱ دانشجوی کارشناسی پیوسته دانشگاه خوارزمی، دانشکده مدیریت - مدیری بیمه

^۲ دانشجوی کارشناسی پیوسته دانشگاه آزاد، جنوب تهران - حسابداری

اهمیت نقش این دو رشته در اقتصاد و بروز مسائل اخلاقی در رفتار بنگاه های تجاری موجب شد تا ضرورت بازنگری در استاندارد های فنی و رفتار حرفه ای پدید آید.

واژگان کلیدی:

اخلاق حسابداری و حسابداری، اخلاق حرفه ای، رفتار حرفه ای، اصول بنیادی حسابداری و حسابداری

مقدمه:

اخلاق را از صفات روحی و باطنی انسان تعریف کرده اند که به صورت اعمال و رفتاری که از خلیات درونی انسان ناشی میشود بروز ظاهری پیدا میکند و به همین دلیل گفته میشود که اخلاق از راه اثرش میتوان تعریف کرد. امروزه، سازمان ها به صورت فزاینده ای درگیر مسئله ای به نام معمای اخلاقی میباشند. یعنی شرایطی که باید کارهای درست و نادرست را تعریف کرد.

اخلاقی بودن یا نبودن رفتار و عملکرد میتواند موجب بروز پیامدهای مثبت یا منفی در سطح سازمان گردد. اخلاق موضوعی فراگیر است که همه جنبه های زندگی بشر را پوشش میدهد. در حرفه حسابداری با توجه به اینکه اعضای این حرفه در تعامل با بسیار با افراد جامعه هستند در نتیجه عدم رعایت اصول و این نامه های اخلاقی مرتبط با حرفه حسابداری می تواند موجب بر روند توسعه و رشد این نظام این حرفه در جامعه تاثیر به سزایی گذاشته و عملکرد حرفه ای را با چالش روبه رو سازد. با توجه به اینکه حسابداری و حسابرسی از مهم ترین مشاغل ارائه و تضمین خدمات و گزارش های مالی بوده و با توجه به وجود انتظارات زیادی مانند راستی و درستی، رازداری و مسئولیت پذیری میتوان اظهار داشت که اخلاق حرفه ای در بین حسابداران و حسابرسان، دست اندرکاران امور مالی و کاربران اطلاعات حسابداری اهمیت به سزایی دارد. هدف از حسابداری و حسابرسی، به ترتیب ارائه و تضمین کیفیت گزارش های مالی برای کاربران خارجی سازمان ها است. همانطور که گفته شد صورت های مالی توسط ذی نفعانی همچون: سرمایه گذاران بالقوه، سهام داران، بانک ها و اعتبار دهندگان، شرکت ها، سازمان ها، نهاد های قانونی و سایر کاربران مورد استفاده قرار میگیرد، اساسی ترین نیاز چنین ذی نفعانی داشتن اطلاعات دقیق و درست برای داشتن دیدگاهی واقع بینانه جهت تصمیم گیری است که توسط حسابداران تهیه و توسط حسابرسان تضمین کیفی میگردد.

اخلاق حرفه ای به چه چیز اطلاق میشود:

معمولا منظور ما از اخلاق حرفه ای یا شغلی پایبند بودن کنشگر اجتماعی به اهداف و رسالت های تعیین شده برای یک شغل و در درجه نخست قرار دادن گفتمانی است که برای این شغل در نظر گرفته شده است . امروزه بسیاری از کشور ها به این بلوغ رسیده اند که بی اعتنایی به مسائل اخلاقی و فرار از مسئولیت ها و تعهدات اجتماعی به از بین رفتن موسسه و سازمان می انجامد .

متغیر های اثرگذار بر رعایت اخلاق در حسابداری و حسابرسی:

فردی

- اعتماد و قدرت نفس
- قدرت شناخت و تشخیص فردی
- تصور و انتظارات از نقش
- سطح و رشته تحصیلی
- مشارکت پذیری
- دانش فردی

سازمانی

- خط مشی های سازمانی
- عدالت سازمانی
- سیاست تشویق و تنبیه
- فرصت های تخلف
- مقررات سازمانی
- کاریزمای مدیریت

اقتصادی

- سطح رفا طلبی فردی
- شرایط اقتصادی
- سطح رفاه اجتماعی

اصول حرفه ای حسابداری و حسابرسی:

حسابدار/حسابرس حرفه ای باید از اصول بنیادی زیر پیروی کند:

- ۱- درستکاری_ حسابدار/حسابرس حرفه ای باید در همه روابط حرفه ای و تجاری خود، صادق صریح باشد.
- ۲- واقع بینی_ حسابدار/حسابرس حرفه ای نباید اجازه دهد که جانبداری، تضاد منافع یا نفوذ بیجای دیگران، بر قضاوت حرفه ای یا کار او تاثیر بگذارد.
- ۳- صلاحیت و مراقبت حرفه ای_ حسابدار / حسابرس حرفه ای باید دانش و مهارت حرفه ای خود را در زمینه تحولات، روشها و تکنیک های جدید در حرفه و قوانین و مقررات، همواره به سطحی ارتقا دهد که صاحبکار یا کارفرمای وی اطمینان یابد از خدمات حرفه ای کارامدی برخوردار میشود.
- ۴- رازداری_ حسابدار /حسابرس حرفه ای باید اطلاعاتی را که در جریان ارائه خدمات حرفه ای یا روابط تجاری بدست می آورد، محرمانه تلقی کند و بدون مجوز صریح صاحبکار یا کارفرما چنین اطلاعاتی را افشا نکند، مگر آنکه بنا برحق یا تکلیف قانونی یا حرفه ای، ملزم به افشای ان اطلاعات باشد.
- حسابدار/حسابرس حرفه ای نباید از این اطلاعات محرمانه در جهت منافع شخصی یا اشخاص ثالث استفاده کند.
- ۵- رفتار و اداب حرفه ای _ حسابدار/حسابرس حرفه ای باید قوانین و مقررات را رعایت نمایند و از انجام اعمالی بپرهیزد که حرفه را بی اعتبار میکند.

اظهار نظر:

در مواردی که از حسابدار حرفه ای شاغل در حرفه خواسته میشود درباره یک موضوع حسابداری، حسابرسی، گزارشگری مالی یا کاربرد اصول و استانداردها در یک بنگاه یا معاملات خاص اظهار نظر کند و آن بنگاه از صاحبکاران وی نیست، ممکن است مخاطرات ناقص اصول بنیادی پدید آید. برای مثال خطر نقض اصل صلاحیت و مراقبت حرفه ای میتواند در وضعیت هایی بروز کند که اظهار نظر دوم، مبتنی بر همان حقایق و مدارکی نباشد که ملاک اظهار نظر حسابرس فعلی آن بنگاه قرار گرفته است یا براساس شواهد ناکافی اظهار نظر شود. اهمیت هر خطر به شرایط حاکم بر درخواست و همه دیگر حقایق در دسترس و مفروضاتی بستگی دارد که مبنای قضاوت حرفه ای قرار می گیرد.

در مواردی که از حسابدار حرفه ای شاغل درخواست اظهار نظر دوم میشود، وی باید اهمیت هر خطر را ارزیابی کند و تدابیر ایمنی ساز لازم را برای رفع یا کاهش آن به سطح پذیرفتنی بکار گیرد. نمونه هایی از این گونه تدابیر ایمن ساز شامل گرفتن اجازه تماس با حسابرس فعلی آن بنگاه، تشریح محدودیت های حاکم بر نظر اظهار شده در گزارش مربوط و فرستادن نسخه ای از اظهار نظر برای حسابرس فعلی آن بنگاه است.

عوامل موثر بر نقض استقلال حسابرس:

منافع شخصی:

مواردی را شامل میشود که موسسه حسابرسی یا هریک از اعضای گروه حسابرسی در موسسه صاحبکار منافی داشته باشد یا با آن تضاد منافع داشته باشد. نمونه هایی از منافع شخصی: اخذ وام یا ضمانت نامه از موسسه صاحبکار - داشتن منافع مالی مستقیم یا غیرمستقیم در موسسه صاحبکار - داشتن روابط تجاری نزدیک یا مشارکت با موسسه صاحبکار - اشتغال اعضای حسابرسی در موسسه صاحبکار بعد از خاتمه حسابرسی - حق الزحمه بسیار بیشتر یا کمتر.

تجدید نظر:

تجدید نظر در مواقعی اتفاق می افتد که:

- ۱- نتایج کار یا قضاوت حسابدار حرفه ای در حسابرسی یا سایر خدمات اطمینان بخش نیاز به ارزیابی مجدد داشته باشد.
- ۲- یکی از حسابداران حرفه ای یا گروه حسابرسی قبلا عضو هیات مدیره یا از مدیران اجرایی موسسه تحت حسابرسی یا از کارکنان ارشدی باشد که بتواند تاثیری مستقیم و با اهمیت بر نتایج حسابرسی بگذارد.

نمونه هایی مواردی که این خطر را پدید می آورد:

خدماتی برای موسسه تحت حسابرسی انجام شده باشد که بر حسابرسی صورت های مالی آن تاثیر مستقیمی داشته باشد .

اطلاعات لازم و سایر مستندات تهیه صورتهای مالی توسط موسسه حسابرسی تهیه شده باشد. و...

قرابت:

در مواقعی که موسسه حسابرسی یا هر یک از اعضای گروه حسابرسی رابطه نزدیکی با صاحبکار ، اعضای هیات مدیره ، مدیران اجرایی یا کارکنان ارشد آن داشته باشند که به حمایت منافع صاحبکار بینجامد خطر قرابت پدید می آید .

تهدید:

در مواقعی که تهدید یا ترس از صاحب کار یا یکی از اعضای هیات مدیره ، مدیران اجرایی یا کارکنان موسسه صاحبکار موجب میشود که عضوی از اعضای گروه حسابرسی از بررسی واقع بینانه و تردید حرفه ای نسبت به موارد مورد رسیدگی خودداری کند خطر تهدید پدید می آید . نمونه ای از تهدید که میتواند استقلال حسابدار مستقل یا رسمی را نقض نماید به شرح ذیل میباشد :

تهدید به برکناری موسسه حسابرسی به دلیل عدم توافق با صاحبکار در مورد کاربرد اصول حسابداری و اصرار صاحبکار به محدود کردن دامنه رسیدگی به منظور کاهش حق الزحمه حسابرسی.

اهم عوامل ایمنی لازم در واحد تحت حسابرسی:

انتخاب حسابرس توسط مدیریت واحد یا شرکت تحت حسابرسی به تصویب مرجع دیگری در شرکت برسد. کارکنان شرکت یا واحد تحت حسابرسی که تصمیمات مدیریتی اتخاذ میکنند صالح و لایق باشند. در شرکت یا واحد تحت حسابرسی روش مدونی برای ارجاع خدمات حرفه ای به غیر از حسابرسی وجود داشته باشد. حرفه حسابداری/حسابرسی یکی از منضبط ترین حرفه های دنیاست و به دلیل نوع و ماهیت خدماتی که ارائه میکند باید اعتبار و اعتماد خاصی داشته باشد. از آنجایی که این مشاغل دارای ویژگی های (انضباط، اعتبار و اعتماد و تخصص) می باشد و همچنین مهارتی است که نیازمند خبرگی است به عنوان یک حرفه تلقی میشود. برای حرفه ای بودن حسابدار متعهد میگردد تا از منافع مشتریان خود مراقبت کند. آنها باید خدمات حرفه ای را مطابق اصول و ضوابط حرفه ای مربوط انجام دهد و همچنین درخواست های کارفرما یا صاحبکار خود را به گونه ای با مهارت و دقت انجام دهد که با الزامات درستکاری، بی طرفی و نیز استقلال حسابداران/حسابرسان حرفه ای مستقل، سازگار باشد.

اصطلاحات مهم مرتبط به تحقیقات مورد مطالعه:

- حسابداری حرفه ای: شخص حقیقی یا موسسه ای است که عضو یک تشکل حرفه ای باشد.
- خدمات حرفه ای: هرگونه خدمات حسابداری، حسابرسی، مالیاتی و مشاوره مدیریت و مدیریت مالی که توسط حسابداران حرفه ای ارائه میشود و انجام آن مستلزم بکارگیری دانش حسابداری و مهارت های مرتبط به آن است.
- کیفیت خدمات: اطمینان از اینکه کلیه خدمات ارائه شده توسط حسابداران حرفه ای با بالاترین کیفیت ممکن انجام میشود.

- حسابداری: یک سیستم است که آن فرایند جمع اوری ، طبقه بندی، ثبت ، خلاصه کردن اطلاعات و گزارش های مالی و صورت حساب های حسابداری در شکل ها و مدل های خاص انجام میگیرد.
- حسابرسی: فرایندی است بسامان به شکل جمع اوری و ارزیابی بی طرفانه شواهد درباره ادعاهای مربوط به فعالیت ها برای تعیین میزان انطباق این ادعاها با معیار های از پیش تعیین شده و گزارش نتایج به اشخاص ذی نفع .

نتیجه گیری:

حسابداری/ حسابرسی در دنیای پیشرفته امروزی حرفه ای حیاتی است ، چراکه سامانه اقتصادی جاری بدون آن نمیتواند ، وجود داشته باشد . برجستگی متمایز کننده حرفه حسابداری پذیرش مسئولیت نسبت به عموم است . جامعه انتظارات فراوانی از اهل این حرفه دارد و مردم باید به کیفیت خدمات پیچیده ارائه شده توسط حرفه حسابداری اعتماد داشته باشند . از این رو اطلاعات ارائه شده توسط حسابداران/ حسابرسان باید به طور قابل توجهی قابل اتکا، کارآمد، واقعی و بی غرضانه باشد . پس حسابداران/حسابرسان نه تنها باید واجد شرایط و حرفه ای باشند بلکه باید از درجه بالایی از صداقت و درستکاری حرفه ای نیز برخوردار باشند .

اینده حرفه حسابرسی/حسابداری به رهبری اخلاقی توسط حسابرسان/حسابداران حرفه ای و رهبران این حرفه بستگی دارد . لازم است تا آنها با تبیین اهمیت معیار های اخلاقی والا و آموزش ضرورت درستکاری فردی ، حسابداران و حسابرسان آینده و فعلی را به سوی شرافتمندی سوق دهند و در آینده حسابداری/حسابرسی بتواند به نقش تاریخی خود در رشد عادلانه اقتصادی و موفقیت و رفاه ملت ها ادامه دهد .

منابع

- ۱- پرتال جامع علوم انسانی (ensani.ir) / مقاله شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر اخلاق حسابداری و حسابرسی مبتنی بر روش های تصمیم گیری (حمیدرضا عباسی- فرزانه حیدرپور)
- ۲- آیین رفتار حرفه ای برای حسابداران حرفه ای - فدراسیون بین المللی حسابداران (IFAC)